ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ..... *Δραχμὰς* 7.50
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ..... *Φρ. Χρ.* 8

Διαχειριστής: **Σ. ΒΕΛΛΗΣ**

ΕΤΟΣ Δ' — ΑΡΙΘΜΟΣ 132

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΕΚΑΣΤΟΝ ΦΥΛΛΟΝ Λ. 10

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν:
"ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ" ΑΘΗΝΑΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ἀπριλίου 1909

Ἡ «ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ» διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὸν ἔλεγχον δωδεκαμελοῦς συμβουλίου ἐκ δικηγόρων ἐν Ἀθήναις.

Ἐπόπται τῆς ὕλης καὶ ὑπεύθυνοι
ΠΕΤΡΟΣ ΘΗΒΑΙΟΣ
Π. ΛΑΓΟΠΑΤΗΣ—Ε. ΚΟΥΛΟΥΜΒΑΚΗΣ—Α. ΜΠΟΥΚΡΑΣ
Δικηγόροι ἐν Ἀθήναις

Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ

ΠΕΡΙ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ Η ΕΡΓΟΛΑΒΙΑ ΔΙΚΗΣ

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἄρθρου τοῦ κυρίου Σπ. Εὐκλείδου

Ὁ Κύριος Εὐκλείδης, ὅπως ἀποδείξῃ ἐσφαλμένον τὸν ἰσχυρισμόν, ὅτι «ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολύτου ἀκυρώσεως πάσης περὶ ἀμοιβῆς [τοῦ δικηγόρου] συμφωνίας, ὅταν ἔχῃ τύπον ἐργολαβικὸν» κρατεῖ «ἐν ταῖς ξέναις *νομοθεσίαις*», ὃν ἰσχυρισμὸν ἀπέδωκεν εἰς ἐμέ,[1] ἔγραψε τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὴν γερμανικὴν νομοθεσίαν δὲν »περιελήφθησαν οἱ ἀπαγορευτικοὶ τῶν »ἐργολαβικῶν συμφωνιῶν ὁρισμοὶ τοῦ »Ῥωμ. δικαίου, ἥτις δέχεται *τοὐναντίον* »ὡς ἰσχυρὸν τὸν διὰ συμφωνίας μεταξὺ »δικηγόρου καὶ πελάτου ὁρισμὸν τῆς »ἀμοιβῆς, δεκτικὸν μετριασμοῦ (Schmidt »Civilpr. § 164). Αἱ ἐργολαβικαὶ περὶ »ἀμοιβῆς συμφωνίαι, ὡς πᾶσα δικαιοπρα»ξία, ὡς πᾶσα ἄλλη συμφωνία ἀμοιβῆς »τοῦ δικηγόρου καὶ ἐν γένει πᾶσα συμ»φωνία περὶ ἀμοιβῆς ἐργασίας, δύνανται »ν' ἀκυρωθῶσι μόνον δυνάμει τῆς § 138 »τοῦ Γερμ. ἀστ. Κώδ., *θεωρούμεναι ὡς* »*ἀντικείμεναι εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη* (gegen »die guten Sitten) *ἐὰν ἀφορῶσιν εἰς* »*ἀμοιβὴν ὑπέρμετρον καὶ δυσανάλογον* »*πρὸς τὴν παρεχομένην ἐργασίαν, συνο*»*μολογούμεναι δι' ἐκμεταλλεύσεως τῆς* »*πενίας, τῆς ἐλαφρότητος ἢ τῆς ἀπειρίας* »*τοῦ πελάτου ὑπὸ τοῦ δικηγόρου.* (Planck Bürger. Gesetzb § 138, Bierman Burger Recht § 54 — 55).

Προσέθηκε δ' ἐν σημειώσει: «Ὁ Hell»wig (Civilpr. 87), ὃν ἐπικαλεῖται ὁ »κ. Ἰ. Κ. Σημαντήρας, δὲν λέγει, ὅτι ἡ »Γερμανικὴ νομοθεσία ἀπαγορεύει τὴν »ἐργολαβίαν δίκης, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν § »138 τοῦ ἀστ. Κώδ. περὶ δικαιοπραξιῶν »ἐν γένει εἶνε ἄκυρος ὡς ἐναντία τῶν χρη»στῶν ἠθῶν, προστίθησι δὲ ἐν σημειώσει »8 (γρ· 9), *ἧς τὴν μνείαν παρέλιπεν ὁ κ.* »*Σημαντήρας, ὅτι δὲν εἶνε ἀνήθικον ν'* »ἀναλάβῃ ὁ δικηγόρος τὸν κίνδυνον τῆς »δίκης ὡς ἐπὶ παραγγελίας ἢ συμβάσεως »περὶ παροχῆς ἔργου».

* * *

Ἐν τῷ ἐμῷ δημοσιεύματι οὐδαμῶς ὑπεστήριξα, ὅτι ἐν τῇ (ἰσχυούσῃ) γερμανικῇ *νομοθεσίᾳ* ἀπαγορεύεται ἡ ἐργολαβία δίκης· ἀλλ' ἔγραψα, ὅτι «ἡ σύγ»χρονος γερμανικὴ ἐπιστήμη, ἑρμη»νεύουσα τὴν διάταξιν τοῦ ἀπὸ 7 Ἰου»λίου 1879 νόμου περὶ δικηγορικῶν δι»καιωμάτων, τὴν ἐπιτρέπουσαν τὴν συμ»φωνίαν περὶ ἀμοιβῆς (§ 93), δέχεται, »ὅτι, ἐὰν ἡ ἀμοιβὴ ἐξηρτήθη ἐκ τῆς αἰ»σίας ἐκβάσεως τῆς δίκης, ἐὰν *ἰδίᾳ* ὡς »ἀμοιβὴ καθωρίσθη ποσοστόν τι τῆς ἀ»ξίας τοῦ ἐπιδικαστέου ἀντικειμένου »(quota litis), ἡ τοιαύτη συμφωνία εἶνε »ἄκυρος *κατὰ τὴν περὶ ἀθεμίτων δικαιο*»*πραξιῶν γενικὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρ. 138* »*τοῦ γερμ. ἀστ. κώδ.*, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς »τὰ χρηστὰ ἤθη».

Παρέπεμψα δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ Hellwig, ἐν ᾗ ἐξετάζεται εἰδικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καθόσον ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ Schmidt (Lehrbuch des d. Civilprocessrehts (α' Ἔκδ.) § 164 ἰδίᾳ σημ. 4), εἰς ἣν παραπέμπει ὁ κύριος Εὐκλείδης, καὶ ἐν ἄλλαις συγγραφαῖς, ἀπαντᾷ μόνον ἡ γενικὴ ἔκφρασις, ὅτι κατὰ τὴν G. O. für Rechtsanwälte τὸ μέγεθος τῆς δοτέας τῷ δικηγόρῳ ἀμοιβῆς ἐξαρτᾶται κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῆς ἐλευθέρας συμφωνίας τῶν μερῶν, καὶ μόνον ἐν ἐλλείψει ταύτης κανονίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκφράσεως ταύτης εἶνε εὐνόητον, ὅτι δὲν λύεται καὶ τὸ ζήτημα περὶ οὗ ὁ λόγος.

* * *

Ὡς διετύπωσε τὰς σκέψεις αὐτοῦ ὁ κύ Εὐκλείδης ἐν τῇ ἀνωτέρῳ παρατεθείσῃ περικοπῇ τοῦ δευτέρου αὐτοῦ ἄρθρου, δύναται νὰ παραχθῇ ἴσως παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἡ ἰδέα, ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρον 138 τοῦ Γερμ. ἀστ. κώδικος αἱ δικαιοπραξίαι περὶ ἀμοιβῆς ἐργασίας θεωροῦνται ὡς ἀντικείμεναι εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη μόνον, ἐὰν ἀφορῶσιν εἰς ἀμοιβὴν «ὑπέρμετρον καὶ »δυσανάλογον πρὸς τὴν παρεχομένην ἐρ»γασίαν, συνομολογούμεναι δι' ἐκμεταλ»λεύσεως τῆς πενίας, τῆς ἐλαφρότητος ἢ »τῆς ἀπειρίας» τοῦ πρὸς ὃν παρέχεται ἡ ἐργασία.

Ἀκριβεστέρα διατύπωσις τοῦ περιεχομένου τοῦ ἄρθρου 138 τοῦ Γερμ. ἀστ. κώδικος δὲν θὰ ἦτο ἴσως περιττὴ διὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχει ἐν ἀκριβεῖ μεταφράσει ὡς ἑξῆς:

«Δικαιοπραξία ἀντιβαίνουσα εἰς τὰ »χρηστὰ ἤθη εἶνε ἄκυρος».

«Ἄκυρος *ἰδίᾳ* εἶνε ἡ δικαιοπραξία, δι' »ἧς ἐκμεταλλευόμενός τις τὴν περίστα»σιν ἀνάγκης, τὴν κουφότητα, ἢ τὴν ἀ»πειρίαν ἄλλου τινός, προκαλεῖ, διά τινα »παροχήν, ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ τρίτου »τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν πλεονεκτη»μάτων περιουσίας ὑπερβαινόντων τὴν »ἀξίαν τῆς παροχῆς οὕτως, ὥστε κατὰ »τὰς περιστάσεις τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα »νὰ διατελῶσιν εἰς καταφανῆ δυσαναλο»γίαν πρὸς τὴν παροχήν».

Τὴν περίπτωσιν δηλαδή, καθ' ἣν τις, ἐκμεταλλευόμενος τὴν περίστασιν ἀνάγκης, τὴν κουφότητα ἢ τὴν ἀπειρίαν ἄλλου τινός, συμφωνεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀμοιβὴν ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀξίαν τῆς ἀντιπαρεχομένης ὑπηρεσίας οὕτως, ὥστε κατὰ τὰς περιστάσεις ἡ ἀμοιβὴ νὰ διατελῇ εἰς καταφανῆ δυσαναλογίαν πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην, τὸ ἄρθρ. 138 τοῦ Γερμ. Ἀστ. Κώδ. χαρακτηρίζει μὲν *ῥητῶς* ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη, ἀλλὰ καὶ δὲν θεωρεῖ τὰς περὶ ἀμοιβῆς δικαιοπραξίας, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος, ὡς *μόνον* ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀντιβαινούσας εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς ἀκύρους. Διότι αἱ δικαιοπραξίαι περὶ ἀμοιβῆς δύνανται *ἐξ ἄλλων λόγων* νὰ ἀντιβαίνωσιν εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ εἶνε ἄκυροι, δυνάμει τῆς *γενικῆς* διατάξεως τοῦ *πρώτου* ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 138 τοῦ Γερμ. Ἀστ. Κώδικος.

Οὕτως ἐνόησαν τὸ ἄρθρον πάντες οἱ ἑρμηνευταί, καὶ αὐτοὶ οἱ Planck καὶ Biermann, οὓς παρέθηκεν ὁ κύριος Εὐκλείδης, οὔτε ἄλλως ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσιν αὐτὸ κατὰ διάφορον τρόπον.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Hellwig, ὁρμηθεὶς προφανῶς ἀπὸ τῶν αὐτῶν σκέψεων, ἀφ' ὧν καὶ οἱ μεγάλοι Ρωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι ὡρμήθησαν, τὴν συμφωνίαν τοῦ δικηγόρου μετὰ τοῦ πελάτου, τὴν περιέχουσαν ἐργολαβίαν δίκης ὑπὸ εὐρεῖαν ἔννοιαν, ἐθεώρησεν, *ἁπλῶς διότι τοιοῦτον ἔχει περιεχόμενον*, ὡς ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὡς ἄκυρον. (1)

* * *

Εἶνε καιρὸς νὰ ἐξετάσωμεν εἰδικώτερον, πῶς ἔχει ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου διδασκαλία τοῦ Hellwig.

Ὁ συγγραφεὺς οὗτος ἐν § 87 τῆς συστηματικῆς αὐτοῦ ἑρμηνείας τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς δικονομίας (Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts) γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ἐὰν ἡ ἀμοιβὴ τοῦ δικηγόρου ἐξηρ»τήθη ἐκ τῆς αἰσίας τῆς δίκης ἐκβάσεως, »ἐὰν αὕτη ἰδίᾳ ὡρίσθη ὡς ποσοστὸν τῆς »ἀξίας τοῦ ἐπιδικαστέου (quota litis), »ἡ συμφωνία αὕτη εἶνε ἄκυρος, ὡς ἀντι»βαίνουσα εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη». Ἐπεξηγεῖ δὲ ἐν σημειώσει 8· «δὲν διαγορεύει μὲν ὁ »νόμος περὶ δικηγορικῶν δικαιωμάτων »τὸν κανόνα τοῦτον τοῦ προγενεστέρου »δικαίου, ἀλλ' οὗτος ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἄρ»θρου 138 τοῦ Γερμ. Ἀστ. Κώδ.».

Ἐξετάζων δὲ περαιτέρω (ἀπὸ ἀπόψεως Γερμανικοῦ δικαίου) τὴν πρὸς τὸν πελάτην σύμβασιν τοῦ δικηγόρου, ἐκφράζεται ὡς ἀκολούθως:

«Τὸ περιεχόμενον τῆς ὑποσχέσεως τοῦ »δικηγόρου εἶνε ἡ διεξαγωγὴ τῆς δίκης, »ἡ ἀνάπτυξις ἄρα τῆς ἐνεργείας ἀντιπρο»σώπου (βοηθοῦ) πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν »δικαιωμάτων τοῦ διαδίκου ἐν τῇ πρὸς »ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως τεινούσῃ διαδι»κασίᾳ».

«Τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως νικήσῃ ἐν τῇ «δίκῃ δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ ἐγκύρως «ὁ δικηγόρος. Ἀλλ' οὐδὲ πρέπει νὰ θεω«ρηθῇ ἐν ἀμφιβολίᾳ ὡς ἔννοια τῆς συμ«βάσεως τὸ ὅτι τὴν ἀμοιβὴν θέλει νὰ «λάβῃ μόνον ἐὰν διεξαγάγῃ τὴν δίκην «μέχρι τέλους, *ἐὰν παραμείνῃ δηλαδὴ ἐν* «*τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἀντιπροσώπου*».

«Ἐν ἀμφιβολίᾳ ὀφείλομεν μᾶλλον νὰ «δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει σύμβασις ὑπηρε«σίας (Dienstvertrag) τείνουσα ἐκ τῶν «προτέρων εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὡρι«σμένης δίκης. Αὕτη δὲ εἶνε «ἐπιμέλεια «ὑποθέσεων» (Geschäftsbesorgung) κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 675 τοῦ ἀστ. Κωδ. (2)

Ἀναλύων δὲ εἰδικώτερον ὁ Hellwig ἐν τῇ σημειώσει 9,—*αὐτῇ ταύτῃ, ἣν ἐν μέρει* ἀντέγραψεν ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ ἄρθρῳ ὁ κύριος Εὐκλείδης καὶ «ἧς τὴν μνείαν παρέλιπον» ἐγώ,—τὰ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἐκτιθέμενα ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύμβασιν, καθ' ἣν ὁ δικηγόρος συμφωνεῖ ὅπως τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ λάβῃ μόνον ἐὰν μέχρι τέλους διεξαγάγῃ τὴν δίκην, παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

«Τοιαύτη συμφωνία, δι' ἧς ὁ δικηγό»ρος ἤθελεν, ὡς ὁ παραγγελιοδόχος, (1) »ἀναλάβει τὸν κίνδυνον τῆς μὴ ἐπιτεύ»ξεως τοῦ τέλους τῆς ὑπὸ τούτου ἐπιμε»λείας τῆς ὑποθέσεως (Geschäftsbesor»gung), εἶνε θεωρητικῶς νοητὴ καὶ δὲν »ἀντίκειται εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη. Ἐν τοι»αύτῃ περιπτώσει ὑπάρχει «σύμβασις ἔρ»γου» ἐφ' ἧς εἶνε ὡσαύτως ἐφαρμοστέον »τὸ ἄρθρ. 675 τοῦ ἀστ. Κώδ. Ἀλλὰ τοι»αύτη συμφωνία (ἐξακολουθεῖ ὁ Hellwig »ἐν τῇ αὐτῇ σημειώσει) ἤθελεν εἶναι ἀ»σύνετος καὶ οὐδέποτε δύναται νὰ συνο»μολογηθῇ ὑπὸ ἀνθρώπου ἔχοντος πεῖ»ραν τῶν νόμων. Ἐντεῦθεν δὲ ὁρμᾶται »καὶ ὁ νόμος, ὡς δεικνύει σαφῶς ἡ § »50 τοῦ νόμου περὶ δικηγορικῶν δικαιω»μάτων». (2).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ σημείωσις τοῦ Hellwig, ἣν παρέθηκεν ὁ κύριος Εὐκλείδης, ἀναφέρεται εἰς *ἄλλο* ζήτημα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἀμοιβῆς τοῦ δικηγόρου ἐκ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῆς δίκης, *περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται.*

Λέγει δηλαδὴ ὁ Hellwig, ὅτι δὲν δύναται μὲν νὰ ἐξαρτήσῃ ἐγκύρως ὁ δικηγόρος τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς νίκης ἐν τῷ δικαστικῷ ἀγῶνι, ἀναλαμβάνων οὕτω τὸν κίνδυνον τῆς αἰσίας τῆς δίκης ἐκβάσεως. Δύναται ὅμως ν' ἀναλάβῃ τὸν κίνδυνον τῆς παρ' αὐτοῦ μέχρι τέλους διεξαγωγῆς τῆς δίκης, δηλ. νὰ συμφωνήσῃ, (ὅπερ δὲν ἀντίκειται μὲν εἰς τὰ χρηστὰ ἤθη, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ πιθανόν, ὅτι θὰ πράξῃ συνετὸς δικηγόρος), ὅτι, ἐν ᾗ περιπτώσει δὲν ἀγάγῃ οὗτος εἰς πέρας τὴν δίκην, δέχεται ἀπὸ τοῦδε, ὅπως μηδὲ διὰ τὴν γενομένην ἐργασίαν ἀμειφθῇ.

II

Εἶνε ἀληθές, ὅτι «ἐν Αὐστρίᾳ ἡ διά»ταξις τῆς Advokaten Ordnung τοῦ

---

(1) Ἐν τῇ μελέτῃ μου δὲν ἰσχυρίζομαι τοιοῦτό τι. Ἀλλ' ἐθεώρησα ὡς ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ἡ κοινὴ συνείδησις τῶν πεπολιτισμένων καθόλου κοινωνιῶν ἀποδοκιμάζει τὰς δικαιοπραξίας, τὰς περιεχούσας ἐξάρτησιν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ δικηγόρου ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος, καὶ ἐν γένει τὰς δικαιοπραξίας, δι' ὧν οἱ ἐπιτετραμμένοι κατ' ἐπάγγελμα τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὶ τὸν κίνδυνον τῆς ἐκβάσεως δίκης τινός. Ἔγραψα δέ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀποδοκιμασία καθίσταται ἔκδηλος εἴτε διὰ ῥητῶν νομοθετικῶν ἀπαγορεύσεων, εἴτε ἐν ἀποφάσεσι δικαστηρίων, εἴτε ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ δικαίου καὶ παρέθηκα διάφορα παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τούτου τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου.

(1) Εἶνε εὐνόητον, ὅτι ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ συμφωνία περὶ ἀμοιβῆς τοῦ δικηγόρου, ἡ μὴ περιέχουσα ἐργολαβίαν δίκης, εἶνε ἄκυρος, ἐὰν πίπτῃ ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ δευτέρου ἐδαφίου τοῦ ἄρθρου 138 Γερμ. Ἀστ. Κώδ. Τοῦτο ἐτόνισεν ἤδη ὁ κ. Μυλωνᾶς ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ ἄρθρῳ, τῷ ἐν τῇ «Δικαιοσύνῃ» καταχωρισθέντι· πρβλ. καὶ Dernburg Bürg. Recht (1906) I. σελ. 428 ἐν ἀρχῇ.

(2) Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν ὑπὸ τοῦ Hellwig διδασκομένων ἀνάγκη νὰ σημειωθῶσι τὰ ἑξῆς: Ὁ Γερμ. ἀστ. Κῶδιξ διακρίνει τὴν «σύμβασιν ὑπηρεσίας» (Dienstvertrag· ἄρθρ. 611 — 630) καὶ τὴν «σύμβασιν ἔργου» (Werkvertrag, ἄρθρ. 631—651), ὁρίζει δὲ ἐν ἄρθρῳ 675, ὅτι ἐπὶ συμβάσεων ὑπηρεσίας ἢ ἔργου, ὅσαι ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἐπιμέλειαν ὑποθέσεων (Geschäftsbesorgung), ἐφαρμόζονται ἀντιστοίχως ὡρισμέναι διατάξεις. ἰσχύουσαι ἐπὶ ἐντολῆς. Ἐπικρατεῖ δὲ ἐν τῇ Γερμανικῇ ἐπιστήμῃ ἀμφισβήτησις περὶ τὸν καθορισμὸν τῆς ἐννοίας τῆς ἐν τῷ ἀστ. Κώδ. λέξεως «Geschäftsbesorgung», γενομένης μακρᾶς συζητήσεως, ἧς μετεσχε καὶ αὐτὸς ὁ Hellwig ἐν τῇ μονογραφίᾳ αὐτοῦ «Die Verträge auf Leistung an Dritte» (πρβλ. περὶ τοῦ ζητήματος Windscheid-Kipp Pand. § 399 τομ. Β' (1906) σελ. 722, Dernburg burg, Recht ἐνοχ. § 293 IV, Planck Bürg. Gestz. ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἄρθρου 675 τόμ. Β' (1907) σελ. 674 καὶ ἐπ.). Ὡς ἐπίσης ἐπικρατεῖ ἀμφισβήτησις ὡς πρὸς τὴν ὑπαγωγὴν ὡρισμένων πραγματικῶν σχέσεων ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς «συμβάσεως ἔργου», ἢ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς «συμβάσεως ὑπηρεσίας». Μεταξὺ δὲ τούτων καταλέγεται καὶ ἡ σχέσις τοῦ δικηγόρου πρὸς τὸν πελάτην ὑφ' ὡρισμένας αὐτῆς ἐμφανίσεις, πρβλ. Planck burg. Gesetz. ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἄρθρων «περὶ συμβάσεως ὑπηρεσίας», τόμ. Β' σελ. 555 καὶ ἐπ.

(1) Κατὰ τὸ γερμανικὸν δίκαιον ὁ παραγγελιοδόχος δὲν δικαιοῦται νὰ λάβῃ προμήθειαν (provision), ἐὰν ἡ παραγγελία ἀνακληθῇ πρὸ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως (Ausführung des Geschafts) ἄρθρ. 396 H. G. B. πρβλ. Dernburg Burg. Recht ἐνοχ. § 344 III.

(2) Κατὰ τὴν § 50 τῆς G. O. «ἐὰν ἡ πρὸς »δικηγόρον δοθεῖσα ἐντολὴ ἀνακληθῇ πρὸ »τῆς ἀποπερατώσεως τῆς ἐν ὡρισμένῳ βαθ»μῷ διαδικασίας (Instanz· περὶ τῆς ἐννοίας »τοῦ ὅρου Instanz κατα τὴν G. O. πρβλ. καὶ »ἄρθρ. 25 καὶ 26 αὐτῆς καὶ Südow. Deutsche »G. O. für R. Anw. σελ. 121 καὶ 148), τὰ »δικηγορικὰ δικαιώματα ἀνήκουσι τῷ δικη»γόρῳ, ὡς ἐὰν ἡ διαδικασία αὕτη εἶχε παύσει »κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνακλήσεως τῆς ἐν»τολῆς διὰ παραιτήσεως ἀπὸ τῶν ὑποβληθει»σῶν προτάσεων, ἐπιφυλαττομένων ἀκεραίων »τῶν ἐκ πταίσματος προκυπτόντων ἀπὸ ἀπό»ψεως ἀστικοῦ δικαίου ἀποτελεσμάτων».

1868 δὲν περιελήφθη ἐν τῇ Verordnung »τοῦ 1897, τῇ ἐκδοθείσῃ δυνάμει τοῦ νό»μου τοῦ 1900 (γρ. 1890), ἥτις δέχεται »τὴν ἀρχήν, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁρι»σμὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ δικηγόρου »δὲν ἀποκλείει τὰς περὶ ἀμοιβῆς αὐτῶν »συμφωνίας».

Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐν Αὐστρίᾳ ἑρμηνευτῶν ὑπεστήριξε, καθ' ὅσον γινώσκω, ὅτι, ἐπειδὴ δὲν περιελήφθη ἡ διάταξις αὕτη ἐν τῷ νόμῳ τοῦ 1890 καὶ ἐν τῷ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου τούτου ἐκδοθέντι Διατάγματι περὶ διατιμήσεως τῶν δικηγορικῶν δικαιωμάτων, κατηργήθη ὑπὸ τούτου σιωπηρῶς, ὡς ὑποστηρίζει ἐν σχέσει πρὸς τὸν νέον παρ' ἡμῖν νόμον περὶ δικηγορικῶν δικαιωμάτων ὁ Κύριος Εὐκλείδης. (1)

Τοὐναντίον ὁ Canstein ἐν τῇ ἐκτενεῖ αὐτοῦ ἑρμηνείᾳ τῶν ἰσχυόντων ἐν Αὐστρίᾳ ἀστυκῶν δικονομικῶν νόμων (Das zivilprocessrecht. Dritte auf Grund der neuen Zivilrprocessgesetzen umgearbeitete Ausgabe 1905 τόμ.Α' σελ. 470) ῥητῶς καταλέγει μεταξὺ τῶν *δημοσίων ἐπαγγελματικῶν καθηκόντων* τοῦ δικηγόρου καὶ τὴν ἀποχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν redemtionum litis.

III

Ὁ Κύριος Εὐκλείδης ἔγραψεν, ὅτι ἐν Γαλλίᾳ «*θεωροῦνται ἄκυροι, ὡς ἐναντίαι* «*τῶν χρηστῶν ἠθῶν*, οὐχὶ εἰδικῶς αἱ ἐργο»λαβικαί, ἀλλὰ *πᾶσαι ἐν γένει* αἱ συμφω»νίαι τοῦ δικηγόρου περὶ ἀμοιβῆς, ἕνεκα »τῆς αὐστηροτέρας ἀντιλήψεως τῆς λει»τουργίας τοῦ δικηγόρου, οὗτινος τὰ »ἔργα εἶνε κεχωρισμένα ἀπὸ τῶν τοῦ »avoué, δι' ὃν λόγον καὶ αὐτὸ τὸ ἀγώγι»μον τῆς περὶ ἀμοιβῆς ἀπαιτήσεως τοῦ »δικηγόρου τίθεται ὑπὸ ἀμφισβήτησιν, »τῆς ἀμοιβῆς θεωρουμένης ὡς ἁπλοῦ »δείγματος τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ πελά»του πρὸς αὐτόν.» (2)

Ἡ διατύπωσις αὕτη χρῄζει ἀνακαθάρσεως.

Ἀληθῶς ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρατεῖ λίαν αὐστηρὰ ἀντίληψις περὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν καθηκόντων τοῦ δικηγόρου, οὗτινος τὰ ἔργα εἶνε κεχωρισμένα τῶν τοῦ avoué. Διὰ τοῦτο δὲ τὰ συμβούλια τῶν δικηγορικῶν συλλόγων ἐθεώρησαν ὡς ἀσυμβιβάστους πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἐπαγγέλματος οὐ μόνον τὰς ἐργολαβίας δικῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς συμφωνίας ἁπλῶς περὶ ἀμοιβῆς ἢ τὴν ἐναγωγὴν τοῦ πελάτου πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς περὶ ἀμοιβῆς ὑποσχέσεως (πρβλ. Pand. Franç. ἐν λέξει avocat § § 1262, 1274, 1275).

Ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπιστήμη, οὔτε ἡ νομολογία ἠμφεσβήτησαν ἐν Γαλλίᾳ τὸ κῦρος τῶν περὶ ἀμοιβῆς συμφωνιῶν τοῦ δικηγόρου πρὸς τὸν πελάτην καὶ τὸ ἀγώγιμον τῶν ἐντεῦθεν ἀξιώσεων τοῦ δικηγόρου (πρβ. λ. χ. Garsonnet Traité I § 255 β' ἐκδ.) διδάσκοντα τὰ ἑξῆς: Ἡ ἀπαίτησις τοῦ δικηγόρου (ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀμοιβὴν αὐτοῦ) εἶνε, ὡς πᾶσαι αἱ ἀπορρέουσαι ἐκ συμβάσεως νομίμως καταρτισθείσης, ἀπαίτησις ἀστική, μετὰ πάντων τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν προσιδιαζόντων εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον. Ἐκ τούτου δὲ ἕπεται, ὅτι ἡ πληρωμὴ αὐτῆς δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ δικαστικῶς καὶ ὅτι τὰ δικαστήρια, ἔχοντα πρὸ αὐτῶν τοιαύτην ἀγωγήν, οὐδαμῶς δικαιοῦνται νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τοὺς πειθαρχικοὺς κανονισμούς, οἵτινες ἤθελον καταδικάζει τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἐνάγοντος. Πρβλ. καὶ Pand. Franç. ἐν λέξει avocat § 1269 καὶ τὰς ἐν § 1270 verb. cit. ἀναφερομένας συμφώνους ἀποφάσεις τῶν Γαλλικῶν δικαστηρίων. (3)

(1) Ὁ Pollack (§ 28), εἰς ὃν παραπέμπει ὁ Κύριος Εὐκλείδης, δὲν λύει τὸ προκείμενον ζήτημα, ἀλλὰ λέγει ἁπλῶς, ὅτι ἡ ἀντιπροσώπευσις τοῦ πελάτου ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ γίνεται κατὰ τεκμήριον ἐπ' ἀμοιβῇ καὶ δὴ οὕτως, ὥστε ἢ συνομολογεῖται ὡρισμένον honorarium, ἤ, ἐν ἐλλείψει τῆς συμφωνίας, ὁρίζεται τοῦτο κατὰ τὴν διατίμησιν τῶν δικηγορικῶν δικαιωμάτων ἤ, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν περιέχει διάταξίν τινα, κατὰ τὴν § 1152 τοῦ ἀστ. νόμου.

(2) Μοὶ ἐγεννήθη ἡ ἀπορία, τί θέλει ν' ἀποδείξῃ διὰ τούτου ὁ Κύριος Εὐκλείδης. Ὁ Κύριος Εὐκλείδης πειρᾶται ἐν γένει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ὑπὸ δικηγόρου ἐργολαβία δίκης δὲν ἀπαγορεύεται ἀπολύτως ἐν ταῖς χώραις, ἃς ἐμνημόνευσα ἐν τῇ μελέτῃ μου. Ἀλλ' ἡ ἐκδοχή, ἣν δέχεται, οὐδὲν ἄλλο τεκμηριοῖ ἢ ὅτι ἡ ἐν Γαλλίᾳ ἀντίληψις περὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν καθηκόντων τοῦ δικηγόρου εἶνε τόσον αὐστηρά, ὥστε οὐ μόνον τὰς ἐργολαβίας δίκης, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἁπλᾶς συμφωνίας περὶ ἀμοιβῆς, ἀποδοκιμάζει.

(3) Μία μόνον ἀπόφασις (Colmar 22 Ἰανουαρ. 1846), καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω, ἐδέξατο ὅτι τὸ honorarium τῶν δικηγόρων ἀποτελεῖ φυσικὴν τρόπον τινὰ ἐνοχήν, ἣν πᾶς δικηγόρος ὀφείλει νὰ θυσιάσῃ χάριν τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἐπαγγέλματος, χάριν τῶν συναδέλφων καὶ χάριν ἑαυτοῦ, ὁσάκις ἡ ἀγνωμοσύνη τοῦ πελάτου τῷ ἀρνεῖται τὴν ἀμοιβὴν τῆς ἐργασίας του (Pand. Franç. ἐν λέξει avocat § 1273).

Ἀλλ', ἂν τοιαύτη ἐδόθη λύσις ἐν σχέσει πρὸς τὰς *περὶ ἀμοιβῆς συμφωνίας* τοῦ δικηγόρου καὶ τὸ ἀγώγιμον τῶν ἐντεῦθεν ἀξιώσεων, ὅμως καὶ τὰ δικαστήρια καὶ ἡ ἐπιστήμη, ὡς ἔγραψα ἤδη, ἐθεώρησαν ὡς ἄκυρα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρ. 1597 καὶ 1133 τοῦ Γαλλ. Κώδ. τὰ pacta de quota litis τοῦ δικηγόρου πρὸς τὸν πελάτην (πρβλ. Pand. Franç. ἐν λέξει Avocat § 1355: «Τὸ pactum de quota litis. . . . . κατε»δικάσθη πάντοτε, ὡς ἀντιβαῖνον εἰς τὰ »χρηστὰ ἤθη . . . . § 1356. Ὁ δικηγόρος, »λέγει ὁ κ. Cresson, οὐδὲν ἄλλο συμφέ»ρον δέον νὰ ἔχῃ ἐν τῇ δίκῃ, ἣν ὑπερα»σπίζεται, ἢ τὸ τῆς ἀληθείας καὶ τὸ τοῦ »δικαίου τοῦ πελάτου αὐτοῦ· ἐκτίθησι δὲ »εἰς κίνδυνον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ καὶ »τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἐὰν ἔχῃ καὶ ἄλλο τι »συμφέρον. § 1357. Τὸ σύμφωνον τοῦτο »δὲν ἀπαγορεύεται μόνον ὑπὸ τῶν πει»θαρχικῶν κανόνων τοῦ δικηγορικοῦ Σώ»ματος, ἀλλὰ καὶ περιλαμβάνεται ἐν τῇ »ἀπαγορευτικῇ διατάξει τοῦ ἄρθρου 1597 »τοῦ Ἀστ. Κώδ. *Ἐνώπιον τῆς διατάξεως* »*ταύτης καὶ τῆς τοῦ ἄρθρου 1133 τοῦ αὐ*»*τοῦ Κώδικος* [περὶ ἀθεμίτων δικαιοπρα»ξιῶν], *πᾶσα συμφωνία τοιαύτης φύσεως* »*ἐκηρύχθη ἄκυρος.*» Ὅρα καὶ τὰς ἐν τῇ § ταύτῃ καὶ ταῖς ἑπομέναις § § 1357 καὶ 1358 συμφώνους ἀποφάσεις τῶν Γαλλικῶν δικαστηρίων καὶ Garsonnet Traité I § 256.

Διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἄκυρα ἐθεωρήθησαν ἐν Γαλλίᾳ καὶ τὰ πρὸς avoués, ἐφ' ὧν δὲν κρατεῖ ἡ αὐτὴ αὐστηρὰ ἀντίληψις, pacta de quota litis· πρβλ. *Demolombe*. Cours de Code Napoleon τόμ. 24 § 478. *Aubry et Rau* τομ. 4 σελ. 322 καὶ 323. *Pand. Franç*· ἐν λέξει *avoué* § 1187.

Τὰ ἀνωτέρω ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ γράψω, ὅπως μὴ σχηματισθῶσι παρ' ἡμῖν πεπλανημέναι ἰδέαι περὶ τῶν ἀλλαχοῦ νομιζομένων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπὸ δικηγόρων ἐργολαβίαν δίκης.

Τὸ ἐπιστημονικὸν ὑλικὸν εἶνε ἤδη συνειλεγμένον ὁπωσδήποτε. Εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀπόκειται νὰ εὕρῃ ποῦ κεῖται ἡ προσήκουσα τοῦ ζητήματος λύσις, ἡ σύμφωνος πρὸς τὸν νόμον, ἡ σύμφωνος πρὸς τὰ χρηστὰ ἤθη ἡ σύμφωνος πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς δικηγορίας ὡς θεσμοῦ τοῦ δημοσίου μὲν δικαίου, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὑπηρετικοῦ τῆς ὀρθῆς τῆς δικαιοσύνης ἀπονομῆς.

Ι. ΣΗΜΑΝΤΗΡΑΣ

Τῇ 15 Ἀπριλίου 1909.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΟΝΕΙΡΑ

Προβαίνομεν εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν εἰδήσεως, ἀποβλεπούσης τὴν πραγμάτωσιν ἑνὸς ὀνείρου τῆς ἐν Ἀθήναις δικαιοσύνης, οἷον ἔκπαλαι εἶνε τὸ τῆς ἀνεγέρσεως δικαστικοῦ μεγάρου, οὐχὶ διότι φρονοῦμεν ὅτι ἀντικρύζομεν, ἔστω καὶ ἐξ ἀποστάσεως, τὴν πραγματικότητα, ἀλλ' ὅπως λάβωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναγράψωμεν, ὅτι ὁ Δικηγορικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν ἤρξατο συγκαταριθμῶν μεταξὺ τῶν πρώτων ἔργων του καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο.

Τελευταῖον ἐγνώσθη ὅτι ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις, ἥτις, ὡς γνωστόν, κατέχει τὸ ἀρκετὰ μέγα ποσὸν τοῦ Δομπολείου κληροδοτήματος, τοῦ προωρισμένου πρὸς ἵδρυσιν καὶ ἑτέρου Πανεπιστημίου, ἐνέκρινε τὴν γνώμην τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καθ' ἣν ἡ ἵδρυσις καὶ δευτέρου Πανεπιστημίου οὐδένα ἀπολύτως πληροῖ σκοπόν, κατέληξε δὲ δεχθεῖσα, ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο θεωρεῖται ὡς ἀφεθὲν ὑπὲρ τοῦ ὑπάρχοντος Πανεπιστημίου, ὅπερ οὕτω δύναται νὰ τὸ διαθέσῃ καθ' οἷον τρόπον ἤθελε κρίνῃ ἐπωφελέστερον. Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης τοῦ ζητήματος τροπῆς τὸ Πανεπιστήμιον, κάτοχον πλέον ἑνὸς τόσον μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ, θὰ ἀναζητήσῃ τὴν ὅσον οἷόν τε ἀσφαλεστέραν καὶ ἐπωφελεστέραν τοποθέτησίν του, τοιαύτη δὲ ἀναμφιβόλως θὰ ἦτο ἡ σύμπραξις τρόπον τινὰ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Δημοσίου πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ δικαστικοῦ μεγάρου ἐν Ἀθήναις, καθ' ἣν σύμπραξιν, τὸ μὲν Πανεπιστήμιον θὰ διέθετε τὰ ἐκ τοῦ ἄνω κληροδοτήματος κεφάλαια, ἅτινα ὑπεραρκοῦν, τὸ δὲ Δημόσιον θὰ ἀνελάμβανε νὰ καταβάλῃ εἰς αὐτὸ εἴτε ὑπὸ μορφὴν τόκου εἴτε ὑπὸ μορφὴν μισθώματος τὰ ποσά, ἅτινα ἤδη διαθέτει διὰ τὰ ἐν Ἀθήναις δικαστικὰ καταστήματα καὶ τὰς λοιπὰς προσόδους τοῦ ἀνεγερθησομένου μεγάρου.

Μέχρι ποίου σημείου ὡριμότητος ἔφθασαν αἱ ἄνω σκέψεις καὶ ἂν ἤρξαντο διαμειβόμεναι μεταξὺ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ Δημοσίου διαπραγματεύσεις, δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀνακοινώσωμεν, ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν ἤρξατο ἀσχολούμενον ἐπὶ τοῦ πλέον ἢ ζωτικοῦ τούτου ζητήματος.

ΠΕΡΙ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Κ. Χ. ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ

Δικηγόρου

Πρὸς τὸν Πρόεδρον καὶ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν.

Κύριε Συντάκτα τῆς «Δικαιοσύνης».

Θὰ ὁμολογήσητε μετ' ἐμοῦ ὅτι ὅπως ἅπαντα τὰ τοῦ Κράτους, ὡς καὶ τὰ τῆς Κοινωνίας καὶ πολιτείας, δέονται εἰ μὴ ἀνατροπῆς, τοὐλάχιστον ἀναμορφώσεως καὶ διασκευῆς, ὡσαύτως, εἰδικώτερον, καὶ κατὰ λόγον συνεξαρτήσεως τὰ τοῦ κράτους τοῦ Δικαίου, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτοῦ σημασίαν, χρῄζουσιν ἀπολύτου ὅσον καὶ συντόνου ἐπεξεργασίας, ὑπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν αἰγίδα «*κοινωνίας πνεύματος*».

Τὸ σημερινὸν δίκαιον, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀπό τε τῶν στηλῶν τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρων ἔλαβον τὴν τιμήν νὰ τονίσω, καίτοι κατὰ τύπους ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχέγονον αὐτοῦ διάπλασιν καὶ ἐφαρμοζόμενον δυνάμει τῆς ξηρᾶς αὐτοῦ ἀψηρημένης λογικῆς ἑρμηνείας, ἔπαυσε πλέον ἐν τούτοις νὰ εἶνε καὶ νὰ θεωρῆται τὸ δίκαιον τῆς ἐποχῆς, ἥτις ἐγαλούχησε, διέθρεψε καὶ ἀνέπτυξεν αὐτό.

Συνθῆκαι νέαι, στοιχεῖα ἄγνωστα τὸ πρίν, φάσεις καὶ μορφαὶ καταστατικαὶ τῶν κοινωνικῶν μονάδων ἀλλοῖαι, καὶ διάφοροι ὅλως συνδέσεις αὐτῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον, ὁρίζοντες τέλος ἐλευθεριώτεροι καὶ εὐρύτεροι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θετικώτεροι, διανοιχθέντες, ἀφ' ἑαυτῶν ἀναγκαστικῶς ὑποβάλλουσι καὶ ὑποδεικνύουσι τὴν *ἐπιβολὴν ἑτέρων τύπων, διαφόρων ἀναλογιῶν καὶ μεθόδων*, κατ' εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν ποικιλίαν τῶν *κοινωνικῶν καὶ πολιτειακῶν διαφορικοτήτων*, παρ' ἅπασι τοῖς ὀργανισμοῖς τοῖς ἀποτελοῦσι κύτταρα ζωϊκὰ τοῦ καθολικοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἡ *ἰσότης*, ὑπὸ τὴν αἰγίδα νεωτέρων προκαπαιτήσεων ἐπιβληθεισῶν διὰ τοῦ *οἰκονομικοῦ δικαίου* ἄλλοτε ἀγνώστου, ἡ *ἐλευθερία* ὑπὸ τὸ κράτος ἀρχῶν κατὰ τὸ πλεῖστον *ἀντιπαρεμβατικῶν* (anti-interventionnistes), καὶ τὰ τούτων ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ δίκαια, ἀνεπέτασαν τὰς ἑαυτῶν σημαίας ἐπὶ ἐπάλξεων τόσῳ ἰσχυρῶς δορυφορουμένων καὶ τοσούτῳ ὑψηλῶν, ὥστε ἡ πεζότης τῶν ἀποψιλωθεισῶν καὶ ἀποστειρωθεισῶν πηγῶν τοῦ ἀρχαίου *δικανισμοῦ* οὐ μόνον νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξικνῆται πρὸς τηλικαύτην μεταρσίωσιν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ ἐπιτυγχάνῃ νὰ ἀντλῇ ἐκεῖθεν νάματα πρὸς πηδαλιούχησιν καὶ διακυβέρνησιν τῆς κατευθύνσεως τῆς νέας κοινωνίας καὶ δικαιοσύνης.

Τὸ σημερινὸν δίκαιον δορυφορεῖται ὑπὸ τῶν ἠθικοπολιτικῶν δοξῶν τῆς νέας ἐποχῆς, αἵτινες ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου κατέστησαν τὸ σοβαρώτερον καὶ ἀπολυτώτερον στοιχεῖον, ἐξ οὗ, ὡς ἐν νέῳ σιδηροχοείῳ, σφυρηλατηθεῖσαι, ἐξῆλθον τελείως ἀνακαινισθεῖσαι αἱ νεώτεραι βάσεις τῶν πολιτικῶν, ἐμπορικῶν, συναλλακτικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ἐν γένει κωδίκων.

Παρ' ἡμῖν ὅμως, τῆς σημερινῆς οἰκονομικῆς, βιομηχανικῆς καὶ συναλλακτικῆς ἐξελίξεως, διανεωξάσης τεραστίας πτέρυγας, δι' ὧν κατέστη δυνατὸν νὰ καταληφθῶσι καὶ δεσπωθῶσι μονονουχὶ ἅπασαι αἱ ἄγνωστοι πηγαί, μέθοδοι καὶ ἀρχαί, κινήσεις καὶ κανόνες ἀξιοθαυμάστου τακτικῆς ἀναπτύξεως καὶ δημιουργίας, τὸ ἀρχαῖον δίκαιον οὐδόλως ἠδυνήθη νὰ ἐπωφεληθῇ, διότι ἠρνήθη τοῦτο. Βαθύτεραι ἐξερευνήσεις κόσμων ἀγνώστων, περίπου καινῶν καὶ ξένων πρὸς τὸν ἤδη δικανικόν, αὐταὶ ἐκεῖναι αἱ ἀλλαχοῦ ἀναπετασθεῖσαι εἰς ἀρχὰς καὶ θεμελιώσασκι νέας κυταστατικὰς μορφάς, νέους κανόνας καὶ μεθόδους, *κτήσεων καὶ χρήσεων*, συνῳδὰ τοῖς ὅροις τῆς προοδευτικῆς κοινωνιολογικῆς διωργανώσεως, κεῖνται παρ' ἡμῖν *ἐν ἀφορισμῷ* ὡς καινὰ δαιμόνια ταράσσοντα τὴν ἀρχαίαν μοιρολατρίαν τοῦ *μυστικοφετιχισμοῦ* τοῦ δικαίου.

Ἐκτάσεις πεδίων ἀνεξερευνήτων καὶ ἀγνώστων τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ γαμηλίου δικαίου, ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν καὶ ἔκτασιν τῆς κτήσεως ἐδάφους καὶ κεφαλαίων, καὶ τῆς χρήσεως καὶ καρπώσεως αὐτῶν, ὡς πρὸς τὴν λόγῳ τῆς αὐτοσυντηρήσεως κίνησιν τῶν πληθυσμῶν δι' ἀναζητήσεως νέων τόπων δράσεως, τόπων παραμεριζόντων τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ τὴν ἀπαισιόδοξον θεωρίαν τοῦ ἱερομονάχου *Ροβέρτου Μάλθου*, περιέφραξεν ἐν δρυφράκτῳ περιφερείας ἀσυλλήπτου συνειδήσεως τὴν κίνησιν τῶν κοινωνικῶν μονάδων.

Ὁ κανονισμὸς τῶν καρπῶν τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν κεφαλαίων, κεφαλαίων οὐ μόνον ἰδιωτικῶν ἀλλὰ καὶ κοινοτικῆς καὶ ἐθνικῆς φύσεως, ἀναλυθεὶς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν πρίσματος νέων στοιχείων, ἀνέτρεψε τὰς ἀρχεγόνους καὶ ἀρχετύπους θεωρίας τῆς γενέσεως καὶ διαπλάσεως συναλλαγῆς καὶ συνεργασίας.

Συνδιαλλαγὴ τοῦ πλουτοκρατικοῦ καταστατικοῦ στοιχείου πρὸς τὸ μοχθηρὸν καὶ κοπιάζον, παρήγαγε συναιτερισμοὺς γοητευτικῶν ἀλλ' ἀγνώστων ἄλλοτε ἀρχῶν, ἀρχῶν συνδυασμοῦ βραχιόνων πρὸς κεφάλαια, συνδυασμοῦ συνεργατικότητος ἔργων καὶ κτημάτων.

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαυμασίων ἐφευρέσεων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἡ διαμόρφωσις καὶ προαγωγὴ νέων διακρίσεων κτήσεων καὶ κτημάτων, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς κατανομῆς αὐτῶν, κατὰ καινοφανῆ ἀνεπτύχθησαν μέθοδον, ἀπεκδεχομένην στοιχεῖα ἄγνωστα, καὶ ἀναμένοντα νέας ἐπιταγὰς κατευθύνσεως.

Τέλος, ὅλως διάφορος ἀλληλεξάρτησις τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς πολιτείας, προήγαγε νόμους καὶ κανόνας δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, καινούς, ὅθεν ἀνέθορεν *ἄφθονος* ὕλη ἐπιδράσεων ἐπὶ τοῦ ἐγνωσμένου κοινοῦ δικαίου καὶ μετετόπισε τὰ ὁροθέσια τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ τούτου.

Ὑπὸ τὸν ἔλεγχον παραπλησίων καταστατικῶν ἀρχῶν, ἡ ταλαίπωρος κοινὴ νομοθεσία καὶ ἡ πρόοδος τοῦ ἡμετέρου δικαίου, ἐπὶ τοσούτῳ ὑπέκυψαν, ὥστε οὐ μόνον ἀνεπαρκεῖς νὰ παρίστανται ἀλλὰ καὶ ἐφεξῆς νὰ ἀρνῶνται τὴν προσ-

τασίαν των εἰς τοὺς ἐπιδιώκοντας αὐτήν.

Συγκεκριμένως δέ, τιθέμενοι πυξίδα τὴν νέαν τοῦ δικαίου κατεύθυνσιν, ὁποίας προόδους ἀνευρίσκομεν δυναμένας νὰ ἐπιδειχθῶσι παρ' ἡμῖν καὶ δὴ ἐν ταῖς προϊούσαις δικανικαῖς μορφαῖς τῆς κινήσεως τῶν μονάδων κατὰ χώρας καὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν ; Συνετελέσθη τι ἀπὸ ἀπόψεως νομοθεσίας *εἰσόδου καὶ ἐξόδου*, καὶ ἀπελάσεως ἢ ἐπελάσεως τῶν πληθυσμῶν ; Εὑρίσκομέν που δίκαιον μεταναστεύσεων ἢ *ξένων* καὶ *ξενίας ;* Ποῖαί τινες αἱ κατ' ἐξέλιξιν πρόοδοι τῶν μεταλλείων, ὀρυχείων καὶ ἑτέρων φυσικῶν καρπῶν, καὶ τίνες αἱ προϊοῦσαι μορφαὶ ἐν τῇ γεωργικῇ καὶ δασονομικῇ νομοθεσίᾳ ; Ὁποίους προστατευτικοὺς ἢ ἐν γένει ἄλλους νόμους ἔχομεν ἐν ταῖς συλλεκτικαῖς καὶ τεχνουργικαῖς βιομηχανίαις ; Ἱκανοποιεῖται ἡ θήρα, ἡ ἁλιεία, καὶ ἰχθυοτροφία, ἰδιαζόντως ἡ ναυτιλία τῆς Ἑλλάδος ἐκ πεζοτάτης καὶ ἐλλειποῦς νομοθεσίας ; Οὐδεὶς βεβαίως θὰ ἀπαντήσῃ καταφατικῶς.

Ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, σειρὰ νέων καταστατικῶν μορφῶν παρεμβασῶν ἐν τῇ σημερινῇ ὀργανώσει, ἰθύνονται παρ' ἡμῖν αὐθαιρέτως ἢ τύχῃ. Καὶ δή, στερούμεθα ἐργατικῆς νομοθεσίας. Διατελοῦμεν ὑπὸ τὸ κράτος πνιγηρῶν συναλλακτικῶν καὶ ἐμπορικῶν νόμων, ἀρνουμένων προστασίαν τοῖς κεφαλαίοις !

Ἀγνοοῦμεν τὸν μηχανισμὸν τῶν νέων ὁδῶν τῆς πιστώσεως, καὶ μακκρίως πειρώμεθα νὰ στηρίξωμεν αὐτὰς ἐπὶ νόμων ξένων ἢ νόμων ἀρχαιοπρεπῶν καὶ ἀνεφαρμόστων.

Ἀποτελοῦμεν ἐξαίρεσιν τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν ὡς πρὸς τὴν πρόοδον τῶν ἐμπορικολογικῶν μορφῶν, καὶ πιεζόμεθα ὑπὸ στενότητος διατάξεων ἀρχαϊκοῦ ἐμπορικοῦ νόμου. Ἀπὸ ἀπόψεως χρηματιστικῆς καὶ τραπεζικῆς νομοθεσίας εἴμεθα νήπια. Κλασσικῶς ἀγνοοῦμεν τὴν ὑποστήριξιν τῆς πνευματικῆς κτήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν *βιομηχανικὴν κτῆσιν* κατελείπομεν ἀπροστάτευτον, μόνοι ἐξ ὅλων τῶν Κρατῶν, μὴ ἔχοντες οὐδὲ μοναδικὸν ἄρθρον περὶ προστασίας τῶν δημιουργούντων *μέθοδον* ἢ *μόριον* βιομηχανικῆς ὕλης !

Ἐν γένει ἡ νομοθεσία μας, νομοθεσία μὴ ἀκολουθήσασα τὴν σχετικὴν ἐξέλιξιν τῶν συνθηκῶν καὶ προόδων τοῦ Κράτους, καὶ τὴν ἀπόλυτον τῆς καθολικῆς κοινωνιολογικῆς κινήσεως, χρήζει σοβαρᾶς ἀνασκευῆς καὶ ἀνακμορφώσεως, τὰς ὁποίας δὲν δύναται, ὡς σήμερον ἔχουσι τὰ πράγματα, νὰ συντελέσῃ ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν ἀστικῶν κωδίκων, αἴρουσα τηλικοῦτον ὄγκον σταυροῦ μεθ' ἁμαρτημάτων παλαιοτέρων γεννεῶν.

Ἀπαιτεῖται, ὡς προεῖπον, κοινωνία πνεύματος, ἐπικοινωνία διανοιῶν καὶ συζητητικότης ἔμφυτος τοῖς κκ. δικηγόροις, ἀπαιτεῖται συμβολὴ ἁπάντων εἰς πάντα, καὶ ἐπιβάλλεται σήμερον δι' ἡμῶν τῶν δικηγόρων τὸ ταχύτερον, ἀφ' οὗ θεωρούμεθα τὸ νέον ἀναμορφωτικὸν στοιχεῖον προόδου, ὥστε καὶ ἔργα νομοπαρασκευαστικὰ νὰ μᾶς ἀνατεθῶσι διὰ τοῦ νέου νόμου περὶ Συλλόγων.

Ἰδοὺ διατί, ἀνάγκη ἀπόλυτος τυγχάνει νὰ ἀναλάβῃ ἡ προϊσταμένη ἀρχὴ τοῦ πρώτου Συλλόγου τοῦ Κράτους τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως Πανελληνίου Νομικοῦ Συνεδρίου, διὰ καταρτισμοῦ ἐπιτροπῶν, ἔργον ὅπερ οὐ μόνον θὰ λαμπρύνῃ τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ νέου καθεστῶτος ἡμῶν, ἀλλὰ πλὴν τοῦ ὅτι θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἐπικοινωνίαν πάντων τῶν συναδέλφων, θέλει ἅμα συντελέσῃ πρὸς εὐόδωσιν καὶ βελτίωσιν τῶν τοῦ Κράτους ἐν γένει.

15 Ἀπριλίου 1909.

Κ. Χ. Βουρνάζος
δικηγόρος

Τῆς «**ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ**» τὸ μὴ διανεμηθὲν τεῦχος τοῦ μηνὸς Μαρτίου διανεμηθήσεται τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα μετὰ τοῦ τεύχους τοῦ Ἀπριλίου.

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ

Καλοῦνται τὰ μέλη τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν εἰς δευτέραν τακτικὴν συνεδρίασιν τὴν 25ην Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 6ην μ. μ. ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν.

Ἀντικείμενα τῆς συνεδριάσεως

1) Ἐσωτερικὸς κανονισμός.—2) Προϋπολογισμός.—3) Ἀνακοινώσεις.

Ἀθήνησι 13 Ἀπριλίου 1909

Ὁ Πρόεδρος **Κ. Ἔσσλιν** — Ὁ Γραμματεὺς **Τιμ. Ἡλιόπουλος**

Αἱ στῆλαι τῆς «Δικαιοσύνης» εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς δικηγόρου, δικαστοῦ ἢ ἄλλου δικαστικοῦ προσώπου, εὑρισκομένου εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ ἐπιθυμοῦντος νὰ ἀνακινήσῃ πᾶν ἐν γένει ζήτημα σχετιζόμενον μὲ τὴν ἀπονομὴν τοῦ δικαίου.

Ὑπεράνω τῆς πεπατημένης

Ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ νομοθέτης ἔκρινε σκόπιμον νὰ ἐξαιρέσῃ τῆς κοινῆς ποινικῆς δικαιοδοσίας ὡρισμένων κατηγοριῶν πρόσωπα καὶ νὰ ὑπαγάγῃ ταῦτα εἰς δικαιοδοσίαν ἰδιάζουσαν, δὲν νομίζομεν ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ ὑφ' ἡμῶν νὰ ὑποδειχθῇ. Εἴτε λόγοι ἱεραρχίας ὑπῆρξαν ἡ ἀφορμή, εἴτε περιπτώσεις ὧν ἕνεκα ἰδιαίτεραι ἀπαιτοῦνται γνώσεις, εἴτε λόγοι ἄλλοι οἱοιδήποτε, ἓν εἶνε τὸ βέβαιον, ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῆς νομοθεσίας τὰ πρόσωπα ταῦτα καὶ ἂν δὲν δύνανται βεβαίως νὰ θεωρῶνται ἀπέναντι τῆς Ποινικῆς δικαιοσύνης ὡς προνομιοῦχα, πάντως ὅμως διακρίνονται κατά τι παντὸς ἄλλου παραβαίνοντος τὸν Ποινικὸν νόμον. Ἂν ταῦτα δύνανται νὰ λεχθῶσι περὶ παντὸς προσώπου ἀπολαύοντος τοιαύτης ἰδιαζούσης δικαιοδοσίας, κατὰ τὸν αὐτόν, ἂν μὴ καὶ κατὰ μείζονα, λόγον ἐπιβάλλεται νὰ λεχθῶσι περὶ τῶν δικηγόρων, οἵτινες κατὰ τὸν νεαρὸν νόμον ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν τοιαύτην δικαιοδοσίαν.

Ὅταν ὅμως ἅπαξ γείνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ νομοθέτης οὐχὶ βεβαίως ἐκ δυσπιστίας πρὸς τοὺς ἀσκοῦντας τὴν κοινὴν ποινικὴν δικαιοδοσίαν ἀφῄρεσεν ἀπὸ ταύτης τοὺς δικηγόρους πάντως ὅμως ἐκ λόγων σκοπιμότητος, ἐπιβάλλεται κατ' ἀνάγκην νὰ γείνῃ δεκτὸν ὅτι ἐκεῖνοι εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἄσκησις τῆς ἰδιαζούσης δικαιοδοσίας πρωτίστην ὑπέχουσι τὴν ὑποχρέωσιν ἄλλην ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς ἐξουσίας των ταύτης νὰ μετέρχωνται τακτικήν, διάφορον κατὰ πολλὰ ἐκείνης ἥτις μέχρι τοῦδε ἐκράτησε καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐτέθη τέρμα διὰ τοῦ προσφάτου νόμου.

Ὁ δικηγόρος καθ' ἑαυτόν, ὁ μεταξὺ ἐπαγγελματίου καὶ δημοσίου ὑπαλλήλου εὑρισκόμενος, στηρίζει βεβαίως τὴν ἐπαγγελματικήν του ὑπόστασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του δεινότητος καὶ ἐπὶ διαφόρων ἄλλων προσόντων, ἅτινα κοινῶς ἐκράτησαν ὡς ἀπαραίτητα καὶ ὡς συντελοῦντα εἰς τὴν ἐπαγγελματικήν του προκοπήν. Ὑπεράνω ὅμως τούτων καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου πλεονεκτήματος, ἓν καὶ μόνον, ἄνευ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ νοηθῇ δικηγόρος, ἀρκεῖ νὰ ὁδηγήσῃ τοῦτον μέχρι τῶν κορυφῶν τῆς δικηγορίας ἢ νὰ τὸν κυλίσῃ μέχρι τῶν λιθοστρώτων ταύτης. Τοῦτο δὲ εἶνε ἡ περὶ τῆς εὐθύτητος τούτου καὶ τῆς ἐντιμότητός του κοινὴ ἀντίληψις, ἥτις μορφοῦται μὲν διὰ μόχθων καὶ ἀγώνων πολυετῶν, καταρρέει ὅμως συγχρόνως καὶ διὰ συμπτώσεων τῆς στιγμῆς.

Τοιούτου ἄρα εἴδους ἐπαγγελματίαν ἔχει πρὸ αὐτοῦ ὁ τῆς ἰδιαζούσης δικαιοδοσίας ἀνακριτής, ὁ λαμβάνων τὴν ἐντολὴν νὰ διαγνώσῃ ἂν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ παράβασις τοῦ κοινοῦ Ποινικοῦ νόμου.

Ἀρκεῖ ἑπομένως καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀνακριτικὴ κίνησις, ἡ δυναμένη νὰ σημαίνῃ ὅτι διεπράχθη ὑπὸ τοῦ δικηγόρου τι τὸ ποινικῶς κολάσιμον ἢ καὶ τὸ ἁπλῶς ἔκτροπον ἢ ὕποπτον, ὅπως ὁ οὕτω προπαρασκευαστικῶς τρόπον τινὰ ὑπὸ τοῦ ἀνακριτοῦ κρινόμενος ἐξοφλήσῃ τελείως μὲ τὴν δικηγορίαν.

Γράφομεν ταῦτα διότι διατελοῦμεν ἐν γνώσει ὅτι κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα εἰς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, καλέσας εἰς ἀπολογίαν Ἀθηναῖον δικηγόρον, ἐμόρφωσε τὴν γνώμην ὅτι εἶνε προφυλακιστέος, πρὸς ἣν γνώμην διεφώνησεν ὁ Εἰσαγγελεύς, ἣν διαφωνίαν ἔλυσε τὸ συμβούλιον, ἀποφηνάμενον ὅτι δὲν ὑπάρχει περίπτωσις προφυλακίσεως. Ἐρωτῶμεν δέ:

Τῆς τοιαύτης, ἃς τὴν ὀνομάσωμεν πολυτελείας, ἧς ἄφθονος ἀτυχῶς γίνεται χρῆσις ἐν τῇ κοινῇ Ποινικῇ δικαιοδοσίᾳ, ὑπάρχει ἄρά γε λόγος ἡ αὐτὴ νὰ γείνῃ χρῆσις προκειμένου καὶ περὶ δικηγόρου ; Ἂν ἡ προφυλάκισις οὐδένα ἄλλον δύναται νὰ ἔχῃ σκοπὸν ἢ τὴν πρόληψιν τοῦ κινδύνου τῆς ἀποδράσεως ἢ τῆς ἀποπλανήσεως τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς, εἶνε νοητὸν ὅτι ὁ κίνδυνος οὗτος τῆς ἀποδράσεως ὑφίσταται καὶ ὅταν δικηγόρος εἶνε κατηγορούμενος;

Ἡ πεπατημένη ἄρα, ἧς τὰς ὀδυνηρὰς συνεπείας δοκιμάζει πλειστάκις ὁ κοινὸς παραβάτης τοῦ Ποινικοῦ νόμου, μετατρέπεται, προκειμένου περὶ δικηγόρου, εἰς ὁδὸν ἄγουσαν εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν αὐτόχρημα θάνατον, ὃν ἀναμφιβόλως δὲν ἐτάχθη νὰ ἀπαγγείλῃ εἰς ἀνακριτὴς καὶ δὴ διὰ μέτρου τῆς στιγμῆς, πλέον ἢ ἀσκόπου, ὅπερ ὑπηγόρευσεν εἰς αὐτὸν εἴτε ἡ παραφορὰ τῆς στιγμῆς εἴτε ἡ μακρὰ ἐκ τοῦ παρελθόντος ἕξις.

Τὰ ζητήματα τῆς προσφάτου ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, δι' ἧς ἀνακηρύσσεται τὸ δόγμα ὅτι τὸ δικόγραφον, ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ ὁποίου ἐγράφησαν λέξεις οὐχὶ ἐξ ἐκείνων ἃς ἐπιτρέπει ὁ περὶ Χαρτοσήμου νόμος, εἶνε **ὁλόκληρον** ἀπαράδεκτον, μετετοπίσθη καὶ εἰς τὰς στήλας τοῦ ἡμερησίου τύπου, ἀπὸ τῶν ὁποίων ὁ κ. Σταμ. Παπαφράγκος, ὡς δικηγόρος τοῦ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας νικήσαντος διὰ τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου διαδίκου, ἀναλαμβάνει νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ πείσῃ ὅτι κατ' ἀλήθειαν οὐδένα ἠδίκησεν ὁ Ἄρειος Πάγος οὕτω χειρισθεὶς τὴν ὑπόθεσιν, διότι καὶ ἂν δὲν ἐκήρυσσεν ἀπαράδεκτον ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸ δικόγραφον τῶν προσθέτων λόγων, ἀλλ' ἐξήταζε τοῦτο, καὶ πάλιν θὰ τὸ ἀπέρριπτε, διότι ἅπαντες οἱ ἐν αὐτῷ λόγοι ἦσαν ἀβάσιμοι! Ἂς εὐχηθῶμεν οὔτε ἡ γνώμη τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου νὰ κατισχύσῃ οὔτε καὶ ἡ θεωρία τοῦ συμπαθοῦς κατὰ τὰ ἄλλα δικηγόρου νὰ κατισχύσῃ, ἵνα μή ποτε καταλήξωμεν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ δικαστὴς νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι εἶνε περιττὸν καὶ νὰ μᾶς ἀκούσῃ, διότι ἐκ τῶν προτέρων εἶνε πεπεισμένος, ὅτι τὸ δίκαιον δὲν εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὅπερ ἔδει κ.λ.π.

Οἷα ῥέζει

Ἡ θεὰ συναλλαγὴ δὲν ἀπήγγειλεν εἰσέτι τὴν τελευταίαν της λέξιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς τοποθετήσεως τῶν Ἀθηναϊκῶν Εἰρηνοδικείων καὶ Πταισματοδικείων.

Μύωψ, ὅπως πάντοτε εἶνε, ἀνέλαβε τὰς διόπτρας της καὶ περιφέρεται ἀνὰ τὰς ῥύμας τῶν Ἀθηνῶν, ἀναζητοῦσα... τὸν καταλληλότερον ἰδιοκτήτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἐμεριμνησε νὰ ἀναφυλλίσῃ τὰ ἐμπορικά της βιβλία καὶ νῦν τὸ πρῶτον νὰ διαλαλήσῃ ὅτι διὰ τὴν μετατροπὴν εἰς Πρωτοδικεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ τυπογραφείου, κατησώτευσεν ἡ τάλαινα πέραν τῶν δύο ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν, οὕτως ὥστε μὲ τὸ τετριμμένον κατ' ἀντιδιαστολὴν ἐπιχείρημα νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι ἔχει λίαν ἀσθενῆ τὴν βούλησιν καὶ ἥκιστα εἶνε κατάλληλος νὰ μεταρρυθμίζῃ αὐτὴ ἐξ ἰδίων οἰκοδομάς, οὗ ἕνεκα εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ εἰς ἰδιωτικὴν στέγην.

Ὡραῖον ὄντως τὸ ἐπιχείρημα, ὅπερ ὅμως εἶνε λίαν ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐπαρκέσῃ ὅπως καταπείσῃ τοὺς ἀμεσώτατα ἐνδιαφερομένους Ἀθηναίους δικηγόρους.

Η ΘΕΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου]

VIII

Ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν τὴν κοινωνικὴν ἀνάγκην ὡς τὸ σπουδαιότατον ἑρμηνευτικὸν στοιχεῖον, τί ἄρά γε πρέπει νὰ μεθοδευθῇ ὁ δικαστής, ἵνα ἐξεύρῃ ταύτην, ἵνα συσχετίσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν νομοθετικὴν πρόθεσιν καὶ τὴν νομοθετικὴν δήλωσιν ; Τίνα ἄρά γε τὰ γνωρίσματα τῆς κοινωνικῆς ταύτης ἀνάγκης ; Βεβαίως ἡ ἀπάντησις εἶναι δυσχερής, εἰς ἄρσιν δὲ τῆς δυσχερείας ταύτης τείνουσιν αἱ πολλαὶ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τῶν νεωτέρων. Καὶ ἀληθῶς, ἵνα πείσωμεν τὸν δικαστὴν ν' ἀποδεχθῇ τὴν θετικὴν ἑρμηνείαν, πρέπει νὰ παράσχωμεν αὐτῷ γνώμονα ὁπωσδήποτε χειριστικὸν αὐτῆς.

Ἀλλ' εἶναι ὑπερβολικοί, ὅσοι ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς θετικῆς ἑρμηνείας γνωρίσματα ἁπτὰ καὶ ἀσφαλῆ. Διότι, ἂν ἡ ὀρθότης τῆς ἑρμηνευτικῆς μεθόδου ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς ἀσφαλείας καὶ βεβαιότητος, ἔδει ὡς πρότυπον ἑρμηνείας ν' ἀνακηρυχθῇ ἡ γραμματική, εἰ καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς ἐννοίας τῶν λέξεων ἠδύνατο καὶ ταύτην νὰ καταστήσῃ ἐπισφαλῆ. Ἀλλὰ μήπως καὶ ἐπὶ τῆς λογικῆς ἑρμηνείας παρέχονται ἁπτὰ καὶ ἔντονα γνωρίσματα τῆς νομοθετικῆς προθέσεως; Καὶ ἡ occasio legis καὶ αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι καὶ αἱ συνήθειαι καὶ ἡ παράδοσις καὶ ἡ νομολογία καὶ τὸ δόγμα πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι οὐδέποτε σχεδὸν διὰ τὸν εὐσυνείδητον ἑρμηνευτὴν ἀπετέλεσαν στερεὸν ἑρμηνευτικὸν ἔδαφος. Παρατηρητέον ἄρα, ὅτι, ὅπως πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς νομοθετικῆς προθέσεως συντελεῖ ἐν ἄλλοις καὶ ἡ μελέτη τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ ἀνάγκης, οὕτω καὶ ἡ τελευταία αὕτη διαγράφεται ἐκ τῆς κρείττονος ἐρεύνης τῶν πρὸς διάγνωσιν τῆς νομοθετικῆς προθέσεως συντελούντων λοιπῶν ἑρμηνευτικῶν στοιχείων. Ἡ διαφορὰ ὅμως κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐνῷ πρότερον ἡ ἔρευνα τῶν διαφόρων τούτων στοιχείων κατηυθύνετο πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς προθέσεως, νῦν ἐν τῇ θετικῇ ἑρμηνείᾳ κατευθύνεται πρὸς ἀρτιωτέραν καὶ συστηματικωτέραν τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης ἀποκάλυψιν. Ὥστε καὶ ὁ θετικῶς ἑρμηνεύων χρησιμοποιεῖ καὶ τὴν διὰ τῆς λογικῆς ἑρμηνείας εὑρεθεῖσαν νομοθετικὴν πρόθεσιν ὡς κάλλιστον μέσον πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης. (Vander EycKen Méthode positive de l' interprétation Juridique 1907 σελ. 134 ἐφ.).

Δὲν πτοεῖ ἄρα τοὺς ὀπαδοὺς τῆς θετικῆς ἑρμηνείας τὸ ἐξ ἐπιπολῆς προβαλλόμενον ἀσαφὲς αὐτῆς, διότι βαθυτέρα σύγκρισις αὐτῆς πρὸς τὴν λογικὴν πείθει, ὅτι ἡ θετικὴ ἑρμηνεία δὲν μειονεκτεῖ κατὰ τοῦτο ἐκείνης. Ἄλλως τε κρεῖττον διαγράφεται ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη καὶ ὅταν ἡ ἐπισκόπησις αὐτῆς βοηθῆται οὐ μόνον διὰ τῶν περὶ δικαίου γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν συναφῶν τοιούτων ἐκ

τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως δὲ τῆς οἰκονομικῆς. Εἶναι δ' ὄντως ἀξία ἐπιδοκιμασίας ἡ νεωτέρα τοῦ δικαίου ἐπεξεργασία καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι ἀνηγόρευσεν ὡς ἀξίωμα πλέον, ὅτι τὰ προβλήματα τοῦ δικαίου δὲν λύονται ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν, ἰδίως δὲ τῆς οἰκονομικῆς (Roguin La régle de droit σελ. 8 ἐφ.). Ἐξαίρω δέ, ὅτι οὐδεὶς ἠρνήθη τὴν χρῆσιν τῶν κανόνων τῆς λογικῆς ἐν τῇ ἐπισκοπήσει τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, ἀλλ' ἐν τῇ χρήσει τῆς θετικῆς ἑρμηνείας, ἡ ἔξαρσις τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης δὲν πρέπει νὰ ματαιῶται διὰ τῆς ἐπιτηδεύσεως νομικῶν κατασκευῶν καὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ ἐξ ἐπαγωγῆς συλλογισμοῦ. (Κατὰ τούτων μεθ' ὁρμῆς Jhering Geist II σελ. 309, Jharb. I σελ. 1 ἐφ.).

IX

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς περιόδου τῆς λογικῆς ἑρμηνείας ἐνίοτε δὲν παρωρᾶτο ὡς ἐξέχον ἑρμηνευτικὸν στοιχεῖον ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη. Τὸ τοιοῦτο συνήθως συνέβαινεν ἐπὶ τῆς καλουμένης ἐπιεικοῦς λογικῆς ἑρμηνείας, ἧς τὴν χρῆσιν ἐμμέσως ἐνίοτε ἐπέτρεπεν ὁ νομοθέτης, παραπέμπων τὸν δικαστὴν νὰ κρίνῃ κατὰ τὰς συνηθείας ἢ τὴν καλὴν πίστιν ἢ ἐν γένει κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν. Αὕτη εἶναι ἀληθῶς ὁ πρόδρομος τῆς θετικῆς ἑρμηνείας.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν σπουδαῖαι διαφοραί. Ἰδίως ὅμως ρητέον, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐπιεικοῦς ἑρμηνείας ἐξῄρετο μὲν ἡ κοινωνικὴ ἀνάγκη, ἀλλ' αὕτη ἐτίθετο ἐν τῇ προθέσει τοῦ νομοθέτου, πρὸς τούτοις τῆς λογικῆς ἐπιεικοῦς ἑρμηνείας ποιοῦνται ἐν ἀμφιβολίᾳ χρῆσιν, ἀλλὰ πότε ὑπάρχει ἀμφιβολία δὲν δηλοῦται. Ὁ ἑρμηνευτὴς ἄρα ἐπ' αὐτῆς ἔχει δύο μέτρα ἑρμηνείας, ἡ δὲ προσφυγὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπιεικῆ ἑρμηνείαν, ἤρτηται ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας αὐτοῦ τοῦ ἑρμηνευτοῦ. Δυνατὸν δ' οὕτω ἡ αὐτὴ διάταξις νὰ παρουσιάζῃ δύο ἐννοίας, ἄλλην διὰ τῆς λογικῆς αὐστηρᾶς ἑρμηνείας, καὶ ἀλλοίαν διὰ τῆς λογικῆς ἐπιεικοῦς τοιαύτης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ μεθοδικὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ δικαίου. *Ὀφείλει* λοιπὸν ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ στρέφηται πρὸς τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον, *εἶναι ὑπόχρεως* νὰ ἐξαίρῃ αὐτὸ καὶ κατὰ σύστημα. Τοῦτο δὲ ἐπιδιώκεται μόνον διὰ τῆς θετικῆς ἑρμηνείας.

X

Ἀλλὰ τάχα, ὅ,τι δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς θετικῆς ἑρμηνείας, δὲν ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀναλογίας; Αὕτη δὲν ἀποδεικνύει τὴν νομοθετικὴν πρόθεσιν ἐσφαλμένην; Εἶναι ἡ προχειροτέρα ἀντίρρησις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀβασιμωτέρα. Πρὸς χρῆσιν τῆς ἀναλογίας ἀπαιτεῖται ταὐτότης ἀρχῆς καὶ ἔλλειψις διατάξεως ρυθμιζούσης τὸ ρυθμιστέον θέμα. Ὥστε καὶ ἐπὶ ταύτης ὁ ἑρμηνευτὴς προάγεται οὐχὶ ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐκ τῆς συστηματικῆς τοῦ δικαίου ἀρχῆς, ἤτοι ἐπ' αὐτῆς κυρίως ἐξαίρεται ὁ ἐξ ἐπαγωγῆς συλλογισμός, ὁ τοσάκις ἐπιβλαβῆς καταδεικνύμενος. Ἐνταῦθα ἄρα κατὰ τοῦτο διορθοῦται ἡ νομοθετικὴ πρόθεσις, καθ' ὅτι αὕτη δὲν διέγραψε πλήρως τὸ νομοθετικὸν σύστημα. Καὶ ἂν ἑπομένως ἡ ἀναλογικῶς ἐπεκτεινομένη ἀρχή, ἡ ἤδη ἄλλην ρυθμίζουσα πραγματικότητα, οὐδαμῶς πρὸς ταύτην συμφωνῇ, ὁ ἑρμηνευτής, ἐξ ἐπαγωγῆς καὶ ἐνταῦθα ἐργαζόμενος, κατ' ἀνάγκην θὰ δώσῃ τὴν αὐτὴν ἀναχρονιστικὴν ρύθμισιν εἰς τὸ μὴ ρυθμισθὲν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου θέμα. Ὥστε ἐπὶ τῆς ἀναλογίας δὲν ἐξαίρεται ἡ βάσις τῆς θετικῆς ἑρμηνείας, ἐξ ἑτέρου δὲ τῆς ἀναλογίας ποιούμεθα χρῆσιν, ὅπου δὲν προβάλλει τὸ νομοθετικὸν φάσμα, ἐνῷ τὴν θετικὴν ἑρμηνείαν χρησιμοποιοῦμεν καὶ ἐπὶ ρυθμιζομένου ὑπὸ τοῦ νομοθέτου θέματος. Ἡ θετικὴ ἑρμηνεία (Πρβ. Gény Méthode d'interprétation κλπ. 1899 σελ. 217,360 τοῦ ὁποίου ἰδιαιτέρα μνεία θὰ γείνῃ ἐν τοῖς ἑπομένοις), δύναται νὰ ἀγάγῃ, ὥστε *νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ διάταξις*, διότι ἡ ἐπ' αὐτῆς νομοθετικὴ πρόθεσις εὑρίσκεται ἐν πλήρει ἀντιθέσει πρὸς τὰ λοιπὰ ἑρμηνευτικὰ στοιχεῖα καὶ ἰδίως τὸ κοινωνικὸν στοιχεῖον. Ἐν τούτῳ ὑπάρχει παντελὴς διαφορὰ μεταξὺ ἀναλογίας καὶ θετικῆς ἑρμηνείας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ δὲν ὑπάρχει ὑπερβολή. Μὴ λησμονήσωμεν ἐπὶ παραδείγματι τὴν διάταξιν περὶ μὴ εὐθύνης τῶν νομικῶν προσώπων, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα.

XI

Ἀλλ' ἄρά γε εἶναι συνετὸν νὰ ἐξωθήσωμεν τὴν ἑρμηνείαν μέχρι τοιούτου σημείου, νὰ δώσωμεν τοσαύτην τῷ δικαστῇ ἐξουσίαν, νὰ πατάξωμεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν νομοθετικὴν πρόθεσιν, τὴν νομοθετικὴν ἑπομένως αὐθεντίαν; Καὶ δεχόμενοι τὴν θετικὴν ἑρμηνείαν, οἵαν διαγράφομεν αὐτήν, δὲν καθιστῶμεν τὸν δικαστὴν ἀνώτερον τοῦ νομοθέτου, δὲν προκαλοῦμεν σύγχυσιν νομοθετικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας; Ἂν, κύριοι, ἡ φιλοσοφικὴ δικαιολογία τῆς θετικῆς ἑρμηνείας εἶναι δυσχερής, ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, πολιτειακῆς ὄντος φύσεως, εἶναι δυσχερεστάτη. Πρὸ πάσης ὅμως ἄλλης σκέψεως ρητέον, ὅ,τι ἔγραφεν ἐσχάτως ὁ Ὁλλανδὸς Fockema Andreae εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ «Moderne praetuur ?» (1907), ἤτοι ὡς πάντα σχεδὸν τὰ πολιτικῆς φύσεως προβλήματα δὲν λύονται δι' ἐκ προκαταβολῆς ἐπιστημονικοῦ ἀφορισμοῦ, οὕτω καὶ τὸ πρὸς ἐξέτασιν πρόβλημα. Καὶ βεβαίως ἑκάστη ἐποχὴ διαγράφει διαφόρως τὴν θέσιν τοῦ δικαστοῦ κατέναντι τοῦ νόμου.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει τὸν ἐρευνῶντα τὸ θέμα τοῦτο νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς συγχρόνου κατόψεως. Ἂν δὲ εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ δίκαιον, τὸ τεθειμένον δίκαιον, πρέπει νὰ βαίνῃ ἁρμονικῶς πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, ἂν εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὡς καὶ ἀρχόμενος τοῦ λόγου εἶπον, ὅτι ἡ σύγχρονος νομοθετικὴ μηχανὴ μετ' ἐξαιρετικῆς βραδύτητος, λόγῳ ἰδίως τῆς πλοκῆς τῶν νεωτέρων πολιτευμάτων, κινεῖται, δὲν πρέπει τάχα νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὸν συμβιβασμὸν τοῦ θετοῦ δικαίου πρὸς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας εἰς τὸν δικαστήν, καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἐφικτόν;

Τὸ κράτος, κύριοι, ἐξ ἑτέρου τοῦ ἐθίμου καταπίπει. Δὲν ἐπαρκεῖ ἤδη τὸ ἔθιμον. Ἡ δὲ θετικὴ ἑρμηνεία δὲν ἐπάγεται τὴν κατὰ τὴν συνήθη ἔννοιαν ἐθιμοκρατίαν. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς θετικῆς ἑρμηνείας διαφέρουσι τῶν ὀπαδῶν τοῦ συστήματος τοῦ Savigny περὶ διαμορφώσεως τοῦ δικαίου. Διότι τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἀπονέμει τῷ δικαστῇ τὴν προσήκουσαν δικαιοπλαστικὴν δρᾶσιν, ἰδίως δὲ διότι τοῦτο καταργεῖ σχεδὸν παντελῶς τὴν νομοθετικὴν δρᾶσιν καὶ κίνησιν. Ἡ θετικὴ ἑρμηνεία τοὐναντίον δὲν περιμένει πρὸς ἀναγόρευσιν νομικῆς τινος ἀρχῆς τὴν ἐπανάληψιν τῶν πράξεων, ἀνέχεται δὲ συστηματικὴν νομοθετικὴν ἐπέμβασιν.

Ἀφ' οὗ δὲ διὰ ταύτης ἀποφεύγομεν τὴν βραδύτητα τοῦ ἐθίμου, ἀφ' οὗ εἶναι δυσχερὴς ἡ προαγωγὴ τοῦ δικαίου διὰ τοῦ νομοθέτου, ἐρωτᾶται, δὲν πρέπει τάχα εἰς τὸν δικαστὴν, τὸν ἕτερον στυλοβάτην τοῦ κράτους, ν' ἀφεθῇ κατὰ τὸ ἐφικτὸν αὕτη, ἐν ᾧ ἤδη προβάλλουσιν ὁρμητικῶς εὐμετάβολοι αἱ σχέσεις, ὀξέως δὲ αὐξάνει ἀείποτε ὁ ἰδιωτικὸς ἀνταγωνισμός; Ἡ θετικὴ ἑρμηνεία δὲν βαίνει οὕτω συμφώνως πρὸς τὴν σύγχρονον πορείαν τοῦ κράτους, ἐπιδιώκοντος τὴν ἐν παντὶ παρέμβασιν εἴτε νομοθετικῶς εἴτε ἐκτελεστικῶς εἴτε δικαστικῶς, ἀλλὰ καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐξελίξεως;

Ἐξ ἑτέρου δὲ ἡ νομοθετικὴ αὕτη πρόθεσις δὲν εἶναι πλέον νῦν καθαρὸν πλάσμα, ἐφ' ὅσον ἐρειδόμεθα ἐπὶ τῶν ἁπλῶν λέξεων, αἵτινες τίθενται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν ὀργάνων, τὰ ὁποῖα νῦν ἀποτελοῦσι τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν; Πρέπει, κύριοι, νὰ ἐξαρθῇ, ὅτι ἡ ὑπερβολικὴ εὐλάβεια πρὸς τὴν νομοθετικὴν βούλησιν προήρχετο, διότι ἡ τελευταία αὕτη ἀνεμίμνησκεν αὐτοκρατορικὰς ἐποχὰς καὶ μοναρχικὰς θελήσεις, προσέτι δὲ ἡ ὑπερτίμησις τῆς συμμετοχῆς τοῦ νομοθέτου ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ δικαίου πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, ὡς ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν μελετώντων τὴν κάτοψιν ταύτην τοῦ θέματος ἡμῶν, ὅτι ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν περίφημον, ἀλλὰ καὶ πομπώδη θεωρίαν τοῦ Montesquieu (Espr. des lois 2, 1) περὶ αὐστηρᾶς διακρίσεως τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς δικαστικῆς. (Πρβ. Caldara La interpretazione delle leggi 1908 κε. 12 ἐφ.)

Ὅταν ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἐργάτης τῆς πολιτειολογίας, ποιῆται τὴν αὐστηρὰν ταύτην διάκρισιν, ὅταν ὁ Rousseau ἐν τῷ κοινωνικῷ αὐτοῦ συναλλάγματι, (Contrat social II, 8), ἐργάτης οὗτος τῆς φιλοσοφίας, δὲν δυσκολεύηται νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ νομοθέτης, ἀποτελῶν ὃν σπάνιον καὶ ἔκτακτον, εἶναι ἐκεῖνος, πρὸς ὃν ἡ ἀνθρωπότης πρέπει ν' ἀτενίζῃ, ὁ δημιουργῶν τὰ κράτη καὶ ὁ τὰς κυβερνήσεις ὀργανῶν, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν, ὅταν ὁ Portalis, ἐργάτης οὗτος νομοπαρασκευαστικός, κηρύσσῃ, (Sécond Éxposé des motifs du titre préliminaire du code civil. Séance 23 Fev. 1803) ὅτι ἡ νομοθετικὴ δύναμις ἀποτελεῖ τὴν ἀνθρωπίνην παντοδυναμίαν, ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ νομοθέτου ἀποτελεῖ εἶδος Ὀλύμπου, ἐξ οὗ ἀπορρέουσιν αἱ εὐρεῖαι ἐκεῖναι ἰδέαι καὶ συλλήψεις, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν κρατῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀποσκοποῦσιν, ὅταν, λέγω, ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων θυμιαμάτων πρὸς τὸν νομοθέτην συνετάσσοντο οἱ ναπολεόντειοι κώδηκες, ὑπὸ τὸ τρομακτικὸν μάλιστα τοῦ Ναπολέοντος βλέμμα, βεβαίως δὲν εἶναι ποσῶς ἀνεξήγητον, πῶς ἔκτοτε ἐκράτησεν ὡς δόγμα, ὅτι ὁ ἑρμηνευτὴς εἶναι δοῦλος τῶν ὑπὸ τοῦ νομοθέτου βουληθέντων, οὐχὶ δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι συντελεστὴς ἐν τῇ διαπλάσει τοῦ δικαίου.

Λάβωμεν δὲ πρὸς τούτοις ὑπ' ὄψει, ὅτι δυστυχῶς ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη εἶναι ἡ περισσότερον συνήθως παλαιῶν καὶ ἀταβιστικῶν θεωριῶν ἐχομένη, ἀλλὰ καὶ ἡ περισσότερον εἰς αὐτὰς ἐμμένουσα, πρὸς τούτοις δὲ, ὡς παρατηρεῖ ὁ Ἰταλὸς Caldara, λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὴν πανταχοῦ κρατοῦσαν πρόληψιν, ὅτι ὁ συλλαβὼν τὸ πρᾶγμα διανοητικῶς ὑπερέχει ἐκείνου, ὅστις καλεῖται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἐν τῷ νῷ συλληφθέν, ἐν προκειμένῳ ἄρα ὅτι τοῦ ἑρμηνευτοῦ ἡ ἐργασία εἶναι ἁπλῶς γραφειοκρατικὴ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τῶν νόμων, ἀποδιδομένης ἀξίας καὶ ὑπεροχῆς εἰς τὸν τὸν κανόνα συλλαβόντα ἐν νῷ νομοθέτην. Ταῦτα πάντα, κύριοι, ἐξηγοῦσιν εὐχερῶς, διατὶ πολλοὶ καὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἑρμηνευτῶν, δογματικῶν ἢ μή, δολιχοδρομοῦσι πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς νομοθετικῆς προθέσεως.

Οὐχ ἧττον βαθεῖαι ἐργασίαι, ἰδίως τοῦ Zittelmann (Lûcken im Recht 1903) τοῦ Stammler, τοῦ Ehrlich (Freie Rechtsfindung und freie Rechtswissenschaft 1903), τοῦ Gény καὶ πρότερον τοῦ Bûlow (Gesetz und Richteramt 1885) ὡς καὶ ἡ νέα ἀντίληψις περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ δικαίου κατέρριψαν τὴν νομοθετικὴν πρόθεσιν καὶ αὐθεντίαν ἀπὸ τοῦ ὕψους, εἰς ὃ πρότερον εὑρίσκετο. Βεβαίως τὸ νομοθετικὸν κῦρος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὴν νέαν περὶ φύσεως τοῦ δικαίου ἀντίληψιν, ὁ δικαστὴς καλεῖται νὰ ἐφαρμόσῃ ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἢ δυναμικοῦ καλουμένου δικαίου, περὶ οὗ εἶπον ἀνωτέρω, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξῆρέ τινας μόνον ὁ νομοθέτης καὶ καθόσον ἡ ἔξαρσις τούτων εἶναι ἐπιτυχὴς διὰ τὸν χρόνον τῆς ἐφαρμογῆς. (Πρβ. Bûlow ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 43, εἰς οὗ τὸ ἔργον δὲν ἀπεδόθη ἐξ ἀρχῆς ἡ προσήκουσα προσοχὴ καὶ τοῦ ὁποίου τὰς σκέψεις à l'avantage ἀποκρούει ὁ Windscheid.)

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

ΗΛ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
Ὑφηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου

ΒΡΑΧΕΙΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἡ ποιότης τοῦ χαρτοσήμου

Κύριε Συντάκτα.

Δὲν σᾶς ἔκαμε καμμίαν ἐντύπωσιν τὸ γλοιῶδες κατὰ κυριολεξίαν τοῦ ἐν χρήσει χαρτοσήμου ἐπὶ τῆς ἐπιφκνείας τοῦ ὁποίου, οἱονεὶ πατινάρουσα—κατὰ τὸν ὅρον τῆς ἐποχῆς—ἡ πέννα ἀποβαίνει δυσχερέστατον νὰ χαράσσῃ τὰς λέξεις; Ἐμὲ τοὐλάχιστον καὶ μετ' ἐμοῦ ὅλους τοὺς δικηγόρους οἵτινες δὲν ἔχουν τὸ εὐτύχημα νὰ γράφουν διὰ βοηθῶν, κινδυνεύει νὰ μετατρέψῃ εἰς νευροπαθῆ ἡ ἀνὰ πᾶσαν λέξιν προσπάθεια ὅπως ἐπιτύχω τὴν ἀποτύπωσιν λέξεων ἐπὶ χάρτου, οἷος ὁ τοῦ ἐν χρήσει χαρτοσήμου, ὅστις ἀναμφιβόλως, εἴτε χάριν οἰκονομίας εἴτε καὶ ἕνεκα τίς οἶδε ποίου συνδυασμοῦ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ὁποίους οἱ προμηθευταὶ εἰδῶν εἰς τὸ Δημόσιον καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀντιπρόσωποι τοῦ Δημοσίου συμβαλλόμενοι γνωρίζουν ἄριστα νὰ συγκλώθουν, παρέχει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐξῆλθεν ὄχι ἀπὸ χαρτοποιεῖον ἀλλὰ ἀπὸ...ἐλαιοτριβεῖον.

Ἂν ἡ φωνή σας δὲν εἶνε τόσον δυνατὴ ὥστε νὰ τὴν ὑψώσητε, κατὰ τὴν καθιερωθεῖσαν ἔκφρασιν, δὲν ὑποβάλλετε τοὐλάχιστον εἰς ἕνα ἐξ ἐκείνων οὓς θεωρεῖτε ἁρμοδίους τὸ ἐρώτημα; Ἐπὶ πολὺ ἀκόμη θὰ εἴμεθα καταδικασμένοι οἱ δικηγόροι νὰ διεξάγωμεν τὸ γύμνασμα τῆς γραφῆς ἐπὶ χάρτου γλοιώδους, προωρισμένου διὰ πᾶν ἄλλο ἢ διὰ γραφήν;

Πρόθυμος
Ὑποψήφιος νευροπαθὴς
Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις

Τὸ περιθώριον.— Ἰδοὺ καὶ αἱ συνέπειαι.

Κύριε Συντάκτα.

Ἀφ' ἧς ἐποχῆς εἷς ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλάδος ἔπεσε θῦμα ἑνὸς περιθωρίου, φαίνεται ὅτι μόνη ἡ λέξις αὕτη εἶνε ἱκανὴ νὰ προκαλῇ ἐξέγερσιν. Ἤδη πρόκειται περὶ τοῦ περιθωρίου τοῦ χαρτοσήμου καὶ τῆς προσφάτου ἀποφάσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς ὁποίας ἀρκετὰ ἐνδεικτικῶς ἐδώσατε εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τῆς «Δικαιοσύνης». Ἐπιτρέψατε ἤδη καὶ εἰς ἐμὲ νὰ ἀνασύρω ἐκ τοῦ φυσικοῦ περίπτωσιν σχετιζομένην στενώτατα μετὰ τῆς περιπτώσεως ἣν ἐχειρίσθη ἡ ἐν λόγῳ ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου, περίπτωσιν μαρτυροῦσαν εἰς ποῖον μέγεθος ἐκφυλισμοῦ δύναται νὰ κατέλθῃ ἡ δικαστικὴ διάνοια ὅταν καταληφθῇ ὑπὸ τῆς ἐμμόνου ἰδέας, ὅτι ὁ νόμος μόνον ἀπὸ λέξεις ἀποτελεῖται καὶ ὅτι μόνας ταύτας καλεῖται νὰ ἐφαρμόσῃ ὁ δικαστής. Ὑπάρχει ἀπόφασις δικαστηρίου τῆς οὐσίας, τῆς ὁποίας τὸν ἀριθμὸν ἔχω εἰς τὴν διάθεσιν παντός, ἥτις ἀποφαίνεται ὅτι συναλλαγματικὴ πλήρης καθ' ὅλα, φέρουσα ἁπάσας τὰς ὑπογραφὰς καὶ τοῦ ἀποδέκτου καὶ τοῦ ἐκδότου καὶ ὀπισθογράφου εἶνε ἄκυρος, διότι, καίτοι φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀποδέκτου, πρέπει κατὰ νόμον νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ φέρουσα τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀποδέκτου! Πῶς δὲ ἐπετελέσθη τὸ συλλογιστικὸν αὐτὸ θαῦμα; Διότι, ἐξακολουθεῖ σκεπτομένη ἡ αὐτὴ ἀπόφασις, ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀποδέκτου εἶνε γεγραμμένη οὐχὶ ἐντὸς τοῦ σώματος τοῦ χαρτοσήμου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ περιθωρίου καὶ ἕνεκα τούτου κατὰ τὸ δεῖνα καὶ τὸ τάδε ἄρθρον τοῦ περὶ χαρτοσήμου νόμου θεωρεῖται ὡς μὴ ὑπάρχουσα. Τοποθετήσατε ἤδη κατὰ μῆκος ἐν φύλλον χαρτοσήμου, ἢ μᾶλλον φαντασθῆτε τὴν ὄψιν μιᾶς συναλλαγματικῆς, διὰ νὰ κατανοήσητε πῶς ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἀποδέκτου ἐτέθη ἐν τῷ περιθωρίῳ, συγχρόνως ὅμως φαντασθῆτε καὶ τὴν ὄψιν ἑνὸς ἀστοῦ ἐμπόρου ὅστις ἀφοῦ κατέβκλε τὸ ἀντίτιμον τῆς συναλλαγματικῆς καὶ ἐγένετο κομιστὴς ταύτης καὶ ἐνετρύφα ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀποδέκτου, πληροφορεῖται μεθ' ὅλα ταῦτα ὑπὸ ἑνὸς πολυμελοῦς δικαστηρίου, ὅτι ἅπαντα ταῦτα εἶνε αὐτάπατη, διότι τοιαύτη ὑπογραφὴ ἀποδέκτου, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ἐν τῇ συναλλαγματικῇ, ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχει!

Ὡς θαυμαστὰ ἐνίοτε τὰ ἔργα τῆς δικαστικῆς λογικῆς.

Ὑμέτερος
Θετικιστὴς

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Τὸ Δικαστήριον τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν δεχθὲν τὴν ἀπὸ 3 Μαρτίου 1909 αἴτησιν τῶν Παναγιώτου Κ. Βατικιώτου καὶ Ἀγγελικῆς συζύγου Παναγιώτου Βατικιώτου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1779 (1909) ἀποφάσεώς του ἐκήρυξε θετὴν θυγατέρα τῶν αἰτούντων τὴν φυσικὴν τοιαύτην τοῦ Δημητρίου Βερούτη τετραετῆ τὴν ἡλικίαν, ὀνόματι Ἑλένην καὶ διέταξε τὴν ἐνέργειαν τῶν νομίμων διατυπώσεων.

Ἐκρίθη, ἀπεφασίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Μαρτίου 1909.

Ὁ προεδρεύων
Ξ. Ἀντωνιάδης.

Ὁ ὑπογραμματεὺς
Ἀπ. Ἀποστολόπουλος.

Ἀκριβὴς περίληψις
Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἀπριλίου 1909.

Ὁ τῶν αἰτούντων πληρεξ. δικηγόρος
Ἰωάννης Δ. Ἰωάννου.

Περίληψις

Τὸ Δικαστήριον τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν διὰ της ὑπ' ἀριθμὸν 9709 (1908) ἀποφάσεώς του, δεχθὲν τὴν ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1903 αἴτησιν περὶ διαζυγίου τοῦ Εὐσταθίου Κυρίτσῃ κατὰ τῆς συζύγου του Σοφίας, τὸ γένος Γ. Τατσιοπούλου, διέταξε τὴν δηλοποίησιν καὶ τοιχοκόλλησιν αὐτῆς εἰς τὰ ὑπὸ τῶν ἄρθρων 677 καὶ 683 τῆς Πολιτ. Δικονομίας ὁριζόμενα μέρη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἀπριλίου 1909.

Ὁ πληρεξούσιος Δικηγόρος
Κων. Παπαθέου